

Podpora nadaných žáků v USA

Iva Koblížková

Úvod

Tato seminární práce pojednává o způsobech, kterým je věnována speciální péče nadaným žákům ve Spojených státech. Cílem této práce je hlavně poskytnout inspiraci pro kohokoli, kdo se touto problematikou zabývá, a ukázat cesty, kterými lze systémově vzdělávání nadaných zlepšit.

Spojené státy se ve srovnání se zbytkem světa začaly problematice vzdělávání nadaných věnovat poměrně brzy. První programy pro nadané vznikaly již v první polovině 20. století. V roce 1954 byla založena organizace NAGC (National Agency for Gifted Children), která hrála velkou roli v rozvoji a šíření povědomí o vzdělávání nadaných a v této práci jí bude věnována samostatná kapitola. Během 20. let byly vydány i některé zákony, které různými způsoby vzdělávání nadaných podpořily. [1]

Důležitým milníkem pro to, kdy se problematika vzdělávání nadaných dostala do povědomí, bylo zveřejnění článku „National Excellence: A Case for Developing America’s Talent v roce 1993. Jeho autoři Sally M. Reis a Joseph S. Renzulli jím upozorňují veřejnost na to, že národ se musí podpořit výchovu svých talentů, protože jejich potenciál může pomoci celé společnosti. [1]

Další dva důležité články byly „Nation Deceived: How Schools Hold Back America’s Brightest Students“ z roku 2004 a „Nation Empowered: Evidence Trumps the Excuses Holding Back America’s Brightest Students“ z roku 2015. První z nich poukazuje na to, že nadaní studenti jsou většinou v klasických školách nevytíženi a nedostávají dostatečně zajímavé výzvy k učení a tím je bržděn jejich potenciál. Druhá zpráva přišla s některými osvědčenými postupy, jak ke vzdělání nadaných přistupovat, a ukázala, že tito studenti mohou se správným vedením dosahovat výborných výsledků. [1]

Vzdělávací systém v USA

Ve většině států začíná povinná školní docházka pro děti ve věku 5 nebo 6 let, přičemž první rok školy by se dal přirovnat k předškolnímu roku v české školce. Poté následuje první stupeň základní školy (elementary nebo primary school) – ten trvá od 1. do 5. nebo 6. třídy. Následuje middle school nebo junior high school (něco jako druhý stupeň základní školy) – ta zahrnuje 6. - 8. nebo 7. - 8. ročník. Od prvního stupně se liší tím, že žáků, nabízí více různých předmětů a má je připravit na přestup na střední školu. [2]

High school (neboli střední škola) trvá 3 roky, je to tedy 9. - 12. ročník. Ve srovnání s českou střední školou na ni tedy nastupují o rok mladší žáci a opouštějí ji o 2 roky mladší žáci (tj. v 16 nebo 17 letech). Na rozdíl od českých středních škol je ale high school v USA součástí povinné školní docházky. Co se týče kurikula, některé základní předměty jsou povinné pro všechny (angličtina, matematika, věda, sociologie ...) a mají studentům poskytnout obecný přehled a dovednosti. Zbytek předmětů už si studenti volí dle svých zájmů – mohou to být další jazyky, umění, odborné předměty, nebo pokročilé kurzy povinných předmětů. Pro úspěšné absolvování střední školy musí většinou studenti nasbírat určité množství kreditů z povinných i nepovinných předmětů, mohou po nich také být vyžadovány specifické projekty a práce. [2]

Existují různé způsoby pro zjišťování úrovně středoškolských studentů. GPA (Grade Point Average) se počítá na základě známek získaných z jednotlivých předmětů a poskytuje tedy informaci o celkové akademické úspěšnosti žáka. Existují i standartizované testy jako SAT (Scholastic Assessment Test) nebo ACT (American College Testing), které středoškoláci často dělají. [2]

Mezinárodní testování TIMSS se zabývá úrovní žáků v matematice a vědě, testování probíhá u 4. a 8. ročníků. V roce 2019 bylo testováno 45 zemí a pouze 10 z nich skórovalo lépe než USA, přičemž dalších 7 zemí bylo na srovnatelné úrovni. [2]

Po střední škole mohou žáci pokračovat na vysokou školu (university nebo college), nebo vyšší odbornou školu (vocational school). Ty nabízí bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy (bachelor's, master's nebo doctoral degree).

Ve spojených státech existují státní (public) i soukromé (private) školy. Hlavním rozdílem je, že na soukromých školách se platí školné a co se týče kurikula, mohou následovat své vlastní postupy v souladu se svou filozofií. Státní školy jsou financovány státem a většinou dodržují klasické kurikulum, které bude vyhovovat studentům z rozdílného prostředí. Na státní školu jsou žáci přiděleni dle svého bydliště, na soukromou se musí hlásit a splnit přijímací řízení, které si navrhuje škola sama. Zatímco u základních a středních škol tvoří valnou většinu ty státní (kolem 90 %), u vysokých škol je to naopak – státních je méně než 30 %. [2]

Důsledkem toho, že většina vysokých škol je soukromých, je v USA běžné, že studenti ti na toto školné berou půjčku – tzv. student loan. V roce 2020 byla výše průměrné

takové půjčky 37 000 dolarů, tj. přibližně tři čtvrtě milionu korun. [2]

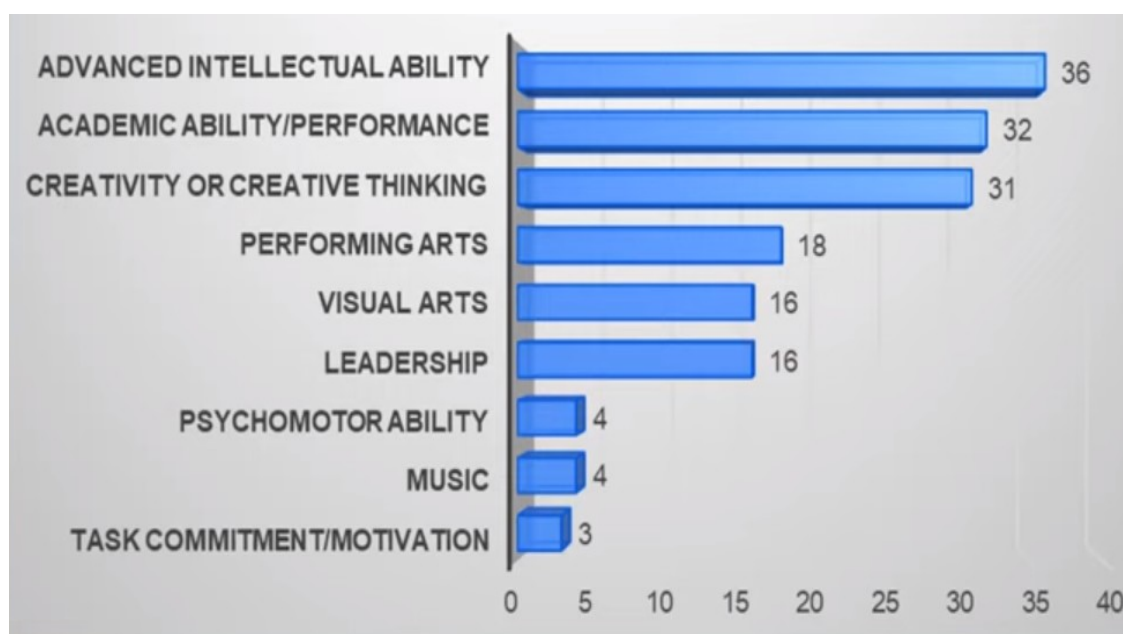
Co se týče vysokých škol, v USA lze sledovat trend, že přihlášených studentů ubývá. Konkrétně mezi lety 2011 – 2021 se jejich počet zmenšil o 15 %. Přesněji, došlo k velkému poklesu u dvouletých oborů (o 39 %), přičemž oblíbenost čtyřletých oborů mírně vzrostla (o 4 %). Pravděpodobně se to děje vlivem zvyšující se ceny vysokoškolského vzdělání a také toho, že se objevují i jiné způsoby dalšího vzdělávání v podobě různých kurzů. Jedná se např. o intenzivní kurzy programování, odborné kurzy přímo od zaměstnavatele nebo online jazykové kurzy. Při dokončení kurzu student obdrží certifikát o jeho absolvování, přičemž čím dál více zaměstnavatelů bere tyto certifikáty jako validní při posuzování kvalifikace jedince. Toto vše tedy vytváří zajímavé konkurenční prostředí a nutnost přizpůsobit se trhu pro klasické školy. [3]

V USA je mnohem populárnější domácí vzdělávání, než u nás – projde jím přes 3 % všech dětí. [3]

Podpora nadaných žáků v USA

Nyní se podíváme na to, jak funguje podpora pro nadané žáky na federální úrovni, tj. v celých spojených státech. Než ale hovořit o tom, jaké způsoby jsou aplikovány ve všech státech stejně, bude jednodušší se nejdříve podívat na to, v čem všem se jednotlivé státy liší.

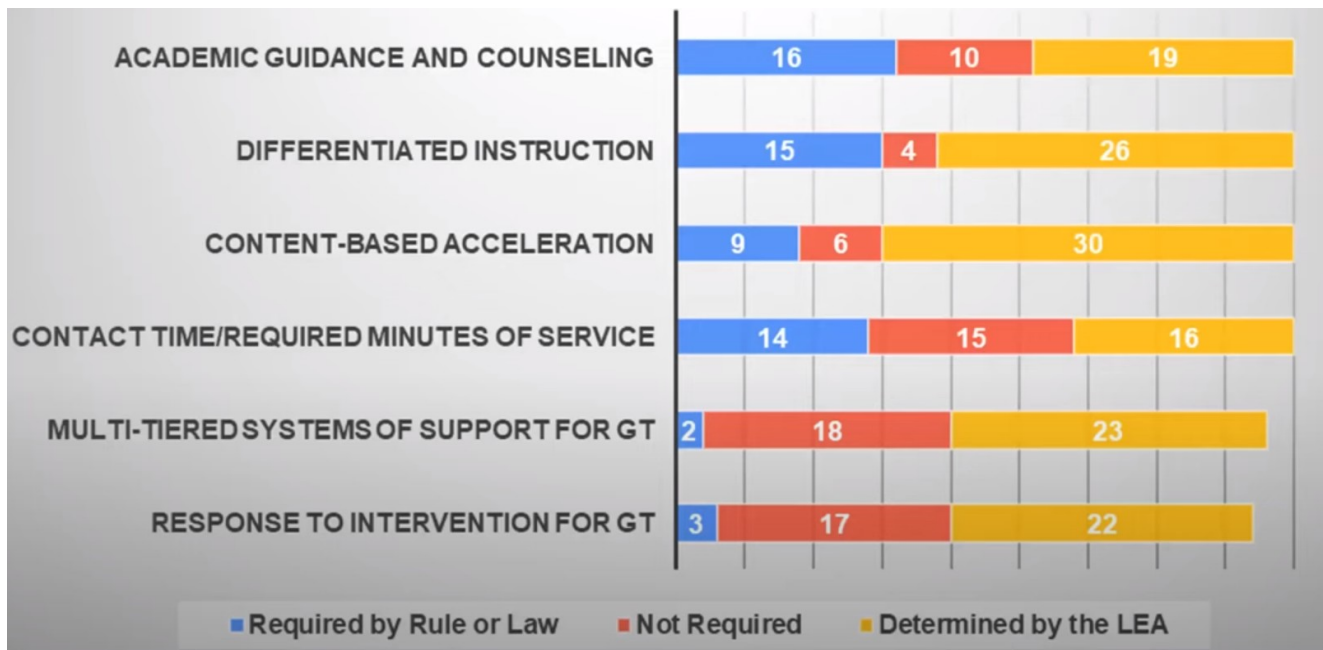
Jednotlivé státy například nemají jednotnou definici toho, co to znamená být nadaný. V 6 státech přesná definice nadání ani není ustanovena. Ve valné většině států se za nadání považují pokročilé intelektuální schopnosti, akademický výkon nebo kreativita. Už méně států do nadání zahrnuje také múzická a výtvarná umění nebo schopnost vést lidi. Jen ve 4, resp. 3 státech jsou za nadání považovány psychomotorické dovednosti, hudba nebo odhodlanost a motivovanost při plnění úkolů. Toto je ukázáno na obrázku 1. [4]

Obrázek 1: Různé definice nadání [4]

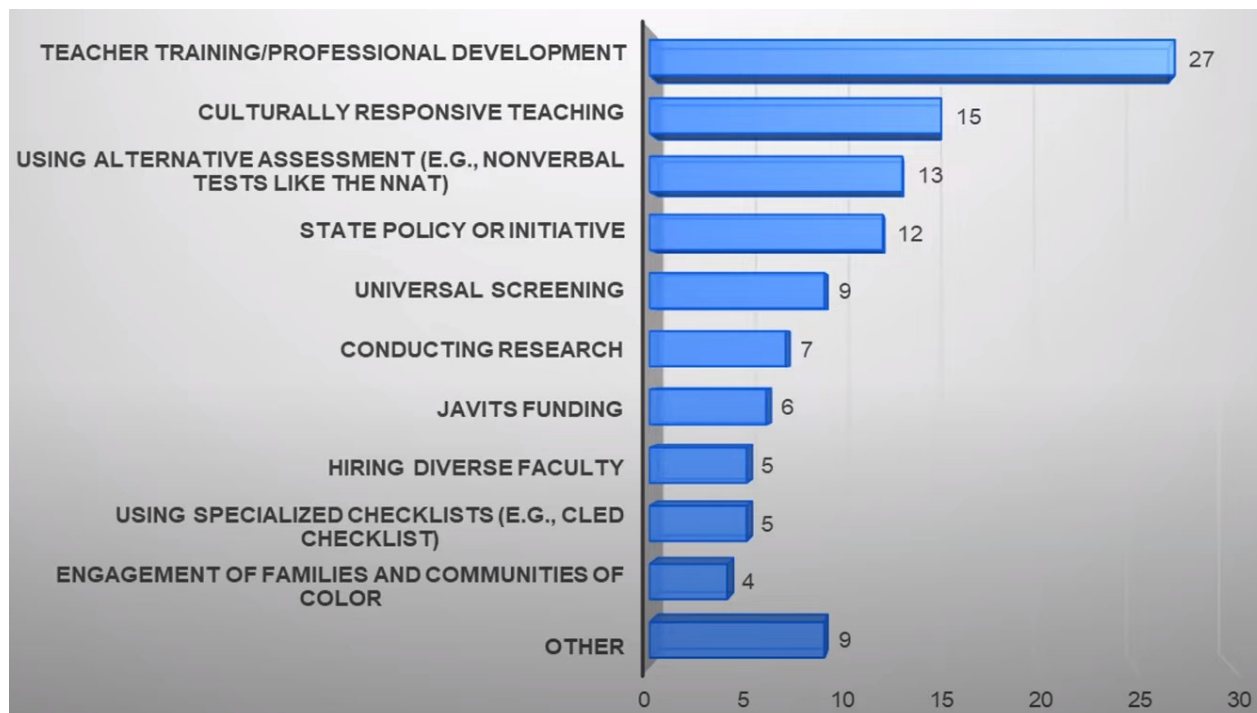
Kvůli tomu se v jednotlivých státech velmi liší procentuální zastoupení nadaných. Jejich počet se pohybuje kolem 20 % ve státech jako New York, Hawaii nebo Nevada, naopak ve státech jako Alabama, Louisiana a Mississippi se hovoří pouze o asi 3 %. [4]

Také je rozdíl, co vše v daném státě poskytuje stát jako podporu. Na obrázku 2 je ukázáno, o co všechno se v daných státech starají přímo státní zaměstnanci. Zkratka LEA znamená „local education agency“, jedná se o organizační jednotku, která dohlíží na vzdělávání v daném regionu. [4]

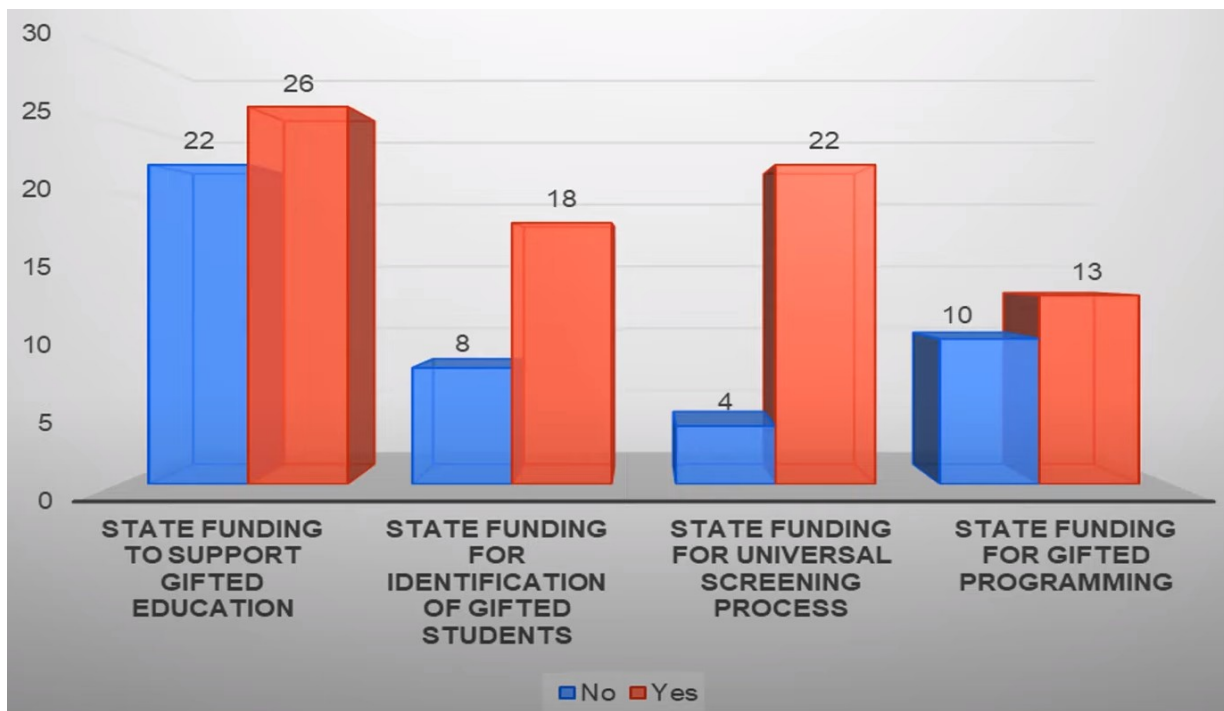
Obrázek 2: Služby poskytované státem ve vzdělávání nadaných [4]

Ve vzdělání by měly být rovné příležitosti pro všechny, bez ohledu na jejich etnicitu, náboženství, socioekonomické zázemí a podobně. To samé by mělo platit tedy i ve vzdělávání nadaných. Na obrázku 3 je ukázáno, jakými způsoby se různé státy snaží dosáhnout větší rovnosti ve vzdělání nadaných. [4]

Obrázek 3: Postupy pro zvětšování rovnosti ve vzdělávání nadaných [4]

Jednotlivé státy se také liší ve způsobech financování podpůrných programů. V některých státech je dáno zákonem, že určitou podporu musí financovat stát. V jiných státech je financování přenecháno čistě na samotných školách nebo soukromnicích. Na obrázku 4 lze vidět, jaké všechny služby ohledně vzdělání nadaných jednotlivé státy dotují. [4]

Obrázek 4: Služby dotované státem ve vzdělávání nadaných [4]

Další zajímavá data z oblasti přístupu jednotlivých států ke vzdělání nadaných jsou shrnuta v následující tabulce: [4]

pozn. zkratka SEA znamená „State Education Agency“, tj. státní vzdělávací agentura; zkratka LEA znamená „Local Education Agency“, tj. oblastní vzdělávací agentura. Jedná se o organizační jednotky, které dohlíží na vzdělávání v daném regionu, resp. daném státě.

	ANO	NE	JINÉ	
Má stát zavedena kritéria pro identifikaci nadaných?	41	10		
Má stát standardy a směrnice pro programy pro nadané?	23	27		
Stanovuje stát povinný program pro nadané?	28	24		
Má stát dané postupy pro přeskočení ročníku?	13	39		
Má stát dané postupy pro zápis žáka do více škol najednou?	35	1	záleží na LEA – 15	
Sbírá stát data o různých podskupinách nadaných (etnicita, rodinné zázemí...)?	32	14	pouze na lokální úrovni – 5	
Má stát postupy pro řešení nerovnosti ve vzdělání nadaných žáků?	10	21	záleží na LEA – 13	
Vyžaduje stát pro vzdělávání nadaných speciálně vyškolené odborníky?	2	26	záleží na LEA – 20	
Provádí SEA revizi programů nebo dohlíží na programy pro nadané vytvořené LEA?	dohlíží 17	reviduje 2	oboje 9	ani jedno 21

Federální vláda neposkytuje peníze přímo na programy pro nadané, ale existují určité iniciativy federální vlády, které vzdělání nadaných podporují nepřímo:

- ESSA (Every Student Succeeds Act) – Je to zákon z roku 2015. Jeho cílem je poskytnout více pravomocí státům a místním školám a zmenšit federální zásahy do školských systémů. Poskytuje školám finanční prostředky, které jsou určeny ke zlepšení vzdělávacího procesu studentů. Některé z klíčových prvků jsou zohledňování osobnosti studenta a jeho nejen akademický rozvoj, podpora znevýhodněných skupin nebo profesionální rozvoj učitelů. Poskytnuté finance tedy mohou školy využít mimo jiné i na vzdělání nadaných, ale záleží to na jejich rozhodnutí.
- IDEA (Individuals with Disabilities Education Act) – Jedná se o zákon z roku 1975 (od té doby prošel revizemi), který má zajistit, aby studenti s postižením měli přístup ke vzdělání, které odpovídá jejich individuálním potřebám. Zaměřuje se také na studenty, kteří jsou „dvakrát výjimeční“ – mají nějaké postižení, ale zároveň nějaké nadání.
- Státní granty na profesní rozvoj učitelů – Federální vláda nabízí granty a iniciativy pro další vzdělávání učitelů včetně těch, kteří pracují s nadanými studenty.

NAGC (National Association for Gifted Children)

NAGC, v překladu Národní asociace pro nadané děti, je nezisková organizace založená roku 1967. Tato organizace poskytuje podporu pro nadané v mnoha různých ohledech. Jejich vizí je, že všechny děti budou mít příležitosti a podporu k tomu, aby dosáhly svého plného potenciálu. NAGC povzbuzuje všechny, kdo podporují děti s pokročilými schopnostmi, v dosažení rovných příležitostí, které rozvíjejí jejich nadání a talenty. A to dělají prostřednictvím zastupování, osvěty, vzdělávání a výzkumu. [5]

Přímo pro nadané studenty tato organizace pořádá letní tábory, odborné konference a akce, soutěže a výzvy, workshopy a výukové programy, nebo zařizuje různé aktivity na lokální úrovni. Za rok 2021 se jejich programů celkem zúčastnilo 6 % amerických studentů. [5]

NAGC podporuje také učitele v tom, aby se mohli vzdělávat ohledně práce s nadanými. Pro tento účel pořádá kurzy (Teacher Preparation Program in Gifted & Talented Education), workshopy, webináře a konference. Na jejich stránkách jsou k dispozici také různé materiály pro použití přímo v hodině, nebo různé návody, jak svou výuku upravit. Také funguje online komunita a fórum, přes které mohou učitelé navázat nové kontakty s kolegy. Mimo jiné NAGC také uděluje ceny pro vynikající učitele v oblasti vzdělávání nadaných dětí. [5]

Dle NAGC by každý učitel vyškolený pro práci s nadanými by měl znát problematiku definice nadání a identifikace nadaných, rozeznat specifika žákova učení, milníky jeho vývoje, jeho emoční a kognitivní specifika a jeho potřeby. Měl by umět zavést strategie, aby mohl nadané žáky hodnotit, dávat jim vhodně obtížné instrukce a úkoly a měl by umět určit, zda by žák neměl například přeskočit ročník nebo se posunout do náročnějšího programu. Přesněji popsány požadované znalosti a dovednosti pro učitele jsou zde: [6]

V neposlední řadě se NAGC stará o to, aby se myšlenka vzdělání nadaných dostala mezi širokou veřejnost a například se uváděly na pravou míru různé mýty o vzdělávání nadaných. Také o vzdělávání nadaných shromažďují data ohledně celého USA, sledují vývoj v čase a tato data dávají přehledně k dispozici pro veřejnost. Na jejich stránkách je i mnoho návodů a materiálů pro rodiče nadaných dětí. Jedná se například o návod, co dělat, aby se změnil přístup k dítěti ve třídě, jak své dítě zapsat do programu, jak založit rodičovské sdružení pro podporu nadaných a podobně. Skrz NAGC také mohou rodiče nebo učitelé usilovat o změnu některých státních a lokálních zákonů, nebo pravidel školy, aby se zlepšily podmínky pro vzdělávání nadaných. [5]

Definice nadání dle NAGC:

Nadání žáci dosahují (nebo by měli potenciál dosahovat) vyšší úrovně v porovnání

se svými vrstevníky nebo žáky se stejnými zkušenostmi v jedné či více oblastech. Tito studenti mohou pocházet ze všech rasových, etnických, kulturních a socioekonomických prostředí. Vyžadují dostatečný přístup ke vhodným příležitostem k učení, aby si uvědomili svůj potenciál; stejně tak ale potřebují podporu a vedení pro rozvoj v sociální a emocionální oblasti. Také mohou mít poruchy učení, které vyžadují speciální péči. [7]

NAGC doporučuje, aby školy a jiná vzdělávací zařízení dodržovala tyto zásady: [5]

1. Uplatnit vhodné metody identifikace nadaných studentů tak, aby bylo rozpoznáno více nadaných z historicky nedostatečně zastoupených skupin.
2. Poskytnout přístup k náročnějším úkolům pro všechny studenty, hlavně těm, kteří mají sklon být přehlíženi, aby mohli být rozpoznány talenty.
3. Správně rozeznat talent a zároveň znevýhodnění u dvakrát výjimečných dětí, v přístupu k nim se zaměřit na jejich silné stránky ve škole i mimo školu.
4. Vzdělávat učitele i rodiče ve způsobech, jakými lze podporovat sociální a emocionální rozvoj nadaných žáků.
5. Vybudovat širokou škálu služeb, díky níž zvládneme naplnit různorodé a měnící se potřeby nadaných žáků.

Proč jsou programy pro nadané dle NAGC potřeba? [5]

Dle výzkumu v 7 z 10 případů nemají nejlepší studenti během hodin šanci se rozvíjet; klasický učební plán jim nevyhovuje jejich potřebám. Programy pro nadané nejen pozitivně ovlivňují akademickou dráhu studentů, ale i jejich další rozvoj v životě po dostudování. U studentů, kteří se programů pro nadané zúčastnili, je také větší procento těch, kteří dosáhli doktorského titulu. Navíc tito lidé většinou zůstanou aktivní a angažují se v oblasti svého zájmu, mnoho z nich např. vydá knihu, nechá si něco patentovat, získají nějaké ocenění a podobně.

Strategie pro lepší vzdělávání nadaných dle NAGC: [5]

1. acceleration (přeskočení ročníku) – Pomocí přeskočení ročníku bude nadané dítě v kontaktu se studenty, kteří jsou na podobné úrovni znalostí.
2. curriculum compacting (zhuštění kurikula) – Úprava kurikula probíhá za účelem, aby dítě netrávilo příliš času věcmi, které již dobře zná. Známé věci se tedy proberou mnohem rychleji a díky tomu dítě získá čas na učení se nových a pro něj kognitivně zajímavějších věcí.
3. grouping (vytváření skupin) – Nadané studenty s podobným zaměřením a schopnostmi dáme do skupiny, ve které se společně učí. Takové rozřazení má pozitivní dopad na rychlost učení a motivaci každého z nich, navíc učitel jim může dávat pokročilejší úkoly a instrukce.

Zásady při identifikaci nadaných žáků dle NAGC:

Nadání se může projevit až v určitém věku, tedy není to tak, že kdo není identifikován jako nadaný, nemůže takto být identifikován v budoucnu. Nadané děti najdeme ve všech rasových, etnických a socioekonomických skupinách – měli bychom tedy dávat pozor, zda není některá skupina méně zastoupena kvůli našemu způsobu identifikace. Žák může být nadaný ve velmi specifické oblasti, měli bychom mu tedy dát možnost vyzkoušet nejrůznější úkoly. Čím dříve je dítě identifikováno, tím spíše budou jeho vlohy rozvinuty v talent. [8]

Existují objektivní a subjektivní způsoby identifikace nadaných žáků. Objektivně identifikovat lze pomocí standardizovaných testů, nebo školního prospěchu a úspěchů žáka. Mezi subjektivní metody patří to, že si jeho nadání všimne někdo jiný (kamarád, rodič, učitel) nebo on sám. Pokud má učitel pocit, že se jedná o nadaného jedince, může si to ověřit pomocí k tomu určených hodnotících škál. Žák také své nadání může prokázat na základě portfolia, nějakého výkonu nebo vystoupení. [8]

Některé mýty ohledně vzdělávání nadaných dle NAGC: [9]

„Nadání ve třídě pomoc nepotřebují, zvládnout si poradit sami.“

Stejně jako vrcholoví atleti potřebují dobrého trenéra, aby se dostali na olympiádu, nadaní studenti potřebují kvalitní učitele. Pokud se při klasické výuce probírají věci, které už dítě dávno umí, může to vést k nudě a frustraci a tím pádem k nižšímu výkonu, beznaději a nezdravým pracovním návykům. Navíc 58 % učitelů ani nikdy nebylo proškoleny o tom, jak s nadanými zacházet.

„Nadání pomůžou ostatním ve třídě tím, že jim jdou příkladem; celou třídu táhnou kupředu.“

Pro průměrné nebo podprůměrné studenty nejsou nadaní studenti zdrojem motivace, jejich sebevědomí v předmětu to nijak nezlepší. Podobně, nadaní by zase benefitovali z toho, kdyby se učili ve skupině vrstevníků na podobné úrovni znalostí.

„Přeskočení ročníku je pro studenta škodlivé z pohledu sociálních vztahů.“

Nadaní žáci většinou přirozeně inklinují ke starším žákům, kteří sdílí jejich zájmy, s vrstevníky si často nerozumí.

Další nezávislé organizace pro podporu nadaných žáků

Davidson Institute for Talent Development

Davidson Institute je pro rozvoj nadaných dětí významný hlavně tím, že pro ně organizuje mnoho programů a stáží. Asi nejznámější je Young Scholars Program, který je pro studenty ve věku 8 – 18 let, nebo THINK Summer Institute, což je intenzivní letní program určený pro studenty ve věku 13 – 18 let. Mimo to tento institut poskytuje různá stipendia, poradenství studentům a rodinám, vydává odborné publikace a věnuje se výzkumu v oblasti nadaných dětí, poskytuje online materiály a kurzy nebo zaštiťuje komunity a fóra pro nadané a jejich rodiče. [10]

CTY – Center for Talented Youth

CTY je program od Johns Hopkins University, který začal už roku 1979 v Baltimoru v Marylandu. Organizuje letní programy pro studenty od 13 do 18 let, kde je úkolem studentů prozkoumávat nějaké akademické téma, ale mimo klasické školní prostředí. Poskytují také online kurzy a na jejich webu je možnost se nechat své dítě otestovat pro identifikaci jeho nadání. Z našeho pohledu může být zajímavé, že v ČR je také podobný program pro nadané, který s CTY spolupracuje – jmenuje se (velmi podobně) CTM – Centrum pro Talentovanou Mládež. [11], [12]

Duke TIP

Organizace Duke TIP byla založena v roce 1980 na Duke University v Severní Karolíně doktorem J. C. Stanleym, který byl jedním z předních expertů v oblasti vzdělávání nadaných v USA. Známý a důležitý je jejich program Talent Search, který slouží k identifikaci akademicky nadaných a poskytnutí příležitostí pro ně. Jinak poskytují podobně jako ostatní zmíněné organizace materiály pro učitele a rodiče a pořádají online, víkendové a letní vzdělávací kurzy. [13]

CEC – Council for Exceptional Children

Úplně nejstarší (s velkým náskokem) organizací, které zde zmíníme, je Council for Exceptional Children. Byla založena v USA už v roce 1922 za cílem zlepšit životy dětí se speciálními potřebami – to zahrnuje děti s různými postiženími, ale také nadané děti. Nyní se jedná už o mezinárodní organizaci, která zajišťuje např. to, aby speciální potřeby žáků byly zahrnuty do vzdělávacích programů, nebo se zasazuje o vzdělávání učitelů a odborníků v problematice speciálního vzdělávání. [14]

Zdroje:

- [1] historie vzdělávání nadaných v USA:
<https://dev.nagc.org/resources-publications/resources/gifted-education-us/brief-history-gifted-and-talented-education>
- [2] ministerstvo školství USA: <https://www.ed.gov/>
- [3] report o stavu vzdělávání v USA z roku 2023:
<https://nces.ed.gov/pubs2023/2023144.pdf>
- [4] report o vzdělávání nadaných v USA z roku 2021:
<https://www.youtube.com/watch?v=A5zWXT5sEzM>
- [5] web NAGC: <https://nagc.org/>
- [6] znalosti a dovednosti učitelů nadaných žáků dle NAGC:
<https://cdn.ymaws.com/nagc.org/resource/resmgr/knowledge-center/NAGC-CEC Teacher Knowledge a.pdf>
- [7] definice nadání dle NAGC:
<https://cdn.ymaws.com/nagc.org/resource/resmgr/knowledge-center/position-statements/a definition of giftedness t.pdf>
- [8] identifikace nadaných studentů dle NAGC:
<https://cdn.ymaws.com/nagc.org/resource/resmgr/knowledge-center/position-statements/the role of assessments in t.pdf>
- [9] mýty ohledně vzdělávání nadaných dle NAGC:
<http://nagc.org.442elmp01.blackmesh.com/myths-about-gifted-students>
- [10] Davidson Institute: <https://www.davidsongifted.org/>
- [11] Center for Talented Youth: <https://cty.jhu.edu/>
- [12] Centrum pro Talentovanou Mládež: <https://www.ctm-academy.cz/>
- [13] Duke TIP: <https://tip.duke.edu/>
- [14] Council for Exceptional Children: <https://exceptionalchildren.org/>

pozn. Všechny elektronické zdroje byly citovány 5. 9. 2023.